

friluftsliv

I ÆRØ KOMMUNE

Indhold

Indledning	2
Friluftsrådets politik.....	3
Friluftsrådets forslag til Ærø Kommune	8
Publikationer	19
Kildemateriale	20

Friluftsrådets lokale kredsbestyrelse vil med dette friluftsoplæg gerne opfordre kommunen til at sætte fokus på friluftsliv i kommuneplanen. Oplægget kan danne udgangspunkt for udarbejdelsen af en kommunal friluftspolitik eller fungere som inspiration til prioritering af indsatsen på friluftsområdet i kommunen.

Indledning

Friluftsrådets formål er at støtte og opmuntre til friluftsliv under hensyntagen til natur og miljø. Friluftsrådet varetager som paraplyorganisation mere end 90 tilsluttede organisationers og den almene befolknings behov for og interesser i et aktivt friluftsliv. Alle kan have glæde af et aktivt friluftsliv. En af Friluftsrådets vigtigste opgaver er at samle og forene de mange forskellige interesser for rekreativ benyttelse af landskabet – at finde den største fællesnævner og medvirke til, at forvaltningen af friluftslivets rammer sker på bedst mulig måde. Dels skal befolkningens behov for at dyrke friluftsliv imødekommes, dels skal der tages det nødvendige hensyn til naturen. Styrken ligger i Friluftsrådets brede perspektiv, der rækker ud over særinteresser hos den enkelte.

Friluftsrådets struktur af frivillige bygger på 23 kredse bestående af i mellem 1 og 8 kommuner. Medlemsorganisationerne udpeger repræsentanter i hver kreds, og denne kredsrepræsentation vælger en kredsbestyrelse.

I dette oplæg redegør kredsbestyrelsen for de lokale ønsker og behov for fremtidens friluftsliv i kommunen.

Kommuneplanen skal ifølge planlovens § 11 a. varetage mulighederne for friluftsliv. Den skal indeholde helhedsorienterede planer for både byen og det åbne land, hvilket giver rig mulighed for at planlægge for det bynære landskab. Hvis politikerne har formuleret en samlet friluftspolitik og -strategi, kan denne inddrages i udarbejdelsen af den samlede kommuneplan. Kommuneplanens rammedel og redegørelse kan bruges til at beskrive kommunens intentioner for friluftsliv.

Friluftsrådets politik

Friluftsliv er "grænseoverskridende". En vandrer tænker sjældent på, om han krydser kommunegrænser på sin tur. Friluftsliv udøves overalt: i skov, i det åbne land, langs kysten, på vandet eller på en grøn plet i byen. I dette friluftsoplæg sættes der også fokus på emner, som ikke udelukkende rettes mod kommunen. Der tages også udgangspunkt i eksempler, der hører ind under andre forvaltninger eller andre parter, der på en eller anden måde er involveret i forvaltning af natur og rekreative arealer og aktiviteter. Friluftsliv forudsætter, at der er en spændende og varieret natur og et rent miljø at udfolde sig i. Derfor er der mange elementer af miljø- og naturbeskyttelse i dette kommunale friluftsoplæg.

Friluftsliv er for alle

Friluftsliv giver mulighed for gode oplevelser i naturen. Det giver glæde og harmoni og foregår ofte i socialt samspil med andre. Det er vigtigt for menneskers sundhed og trivsel og dermed for livskvaliteten. Friluftsliv skal derfor være et tilbud til alle – børn, unge, voksne, ældre og ikke mindst handicappede. Friluftsrådet kan dog i visse tilfælde vælge at sætte fokus på en enkelt gruppes muligheder for friluftsliv, for eksempel små børn eller bybefolkningen. Det uorganiserede friluftsliv har for Friluftsrådet samme prioritet som det organiserede friluftsliv.

Friluftsliv er for alle, men der er også grænser

Friluftsrådet er – idet hensynet til mennesker og natur tillægges særlig vægt – parat til at tage afstand fra friluft aktiviteter, der har en negativ påvirkning på naturen eller samfundet som helhed. For eksempel tog Friluftsrådet i 1994 kraftigt afstand fra vandscootere og anbefalede, at såfremt vandscootere skulle accepteres, måtte det ske ved at udpege særligt afmærkede områder, hvor denne forstyrrende aktivitet kan finde sted til mindst gene for omgivelserne.

Natursyn og syn på friluftsliv

Det er mennesket, der råder over naturen. Når vi genopretter natur, gennemfører fredninger eller udlægger områder til urørt skov, så er det mennesket, der bestemmer, hvordan vi ønsker, naturen skal se ud. I Danmark er næsten hver kvadratmeter vendt utallige gange af ploven. Den danske natur er et kulturlandskab præget af vor tids udnyttelse af naturgrundlaget. Der bør i forvaltningen af den

danske natur tages hensyn til såvel denne kulturmiljøarv som til friluftsliv. Desuden skal der tænkes i sammenhænge og helheder, så ingen gruppe får eksklusiv ret til brug af visse arealer – men at flere behov søges imødekommet ved en flersidig benyttelse af arealerne og gensidig hensyntagen til hinanden.

Friluftsrådet prioriterer ikke friluftsliv over naturhensyn, men vægter menneskelig aktivitet, naturen og miljøet lige. Der kan dog være forskellige interesser, som skal varetages fra sag til sag. Kommer det til et definitivt valg, har hensynet til naturen og miljøet den højeste mulige prioritet. Uanset hvilken form for friluftaktivitet der er tale om, er det en grundlæggende forudsætning for Friluftsrådet, at bæredygtighed får en konkret betydning og indarbejdes i ord og handling.

De sydfynske kommuner bør arbejde aktivt for at gøre Det Sydfynske Øhav med Svanningeområdet som kerneområde til en kommende dansk nationalpark. Ærø vil da med sin centrale placering i en kommende nationalpark i det sydfynske øhav, kunne høste store gevinster heraf. Især vil Ærøs store satsning på energiområdet være et godt bidrag til at give den kommende nationalpark en interessant ny vinkel.

Friluftsliv og uskadelig færdsel i naturen

Friluftsrådet mener, at det åbne land har en størrelse og udnyttelsesgrad, der gør det umuligt at indføre allemandsretten eller fri fladefærdsel. Derfor accepteres det, at en vis form for regulering af færdsel er nødvendig. Det er naturligt, at der lovgivningsmæssigt sættes retningslinjer for vores adfærd i naturen. Bedst vil det dog være, hvis befolkningen selv sætter grænserne ud fra viden, etik og moral.

Friluftsrådet arbejder for at forbedre mulighederne for uskadelig færdsel i vores natur og landbrugslandskab, da den almene befolknings ret til færdsel i landskabet historisk set er indskrænket som følge af de mange nedlæggelser af skole-, post- og kirkestier samt markveje.

Med uskadelig færdsel tænkes der for eksempel på, at der kan tillades færdsel på trampestier langs visse hegn, langs markskel, langs kanten af de dyrkede jorder og på de dyrkningsfrie bræmmer, hvor naturhensyn ikke taler imod dette. Uskadelig færdsel vil på disse steder kunne foregå uden negativ påvirkning af naturen eller landbrugsproduktionen. Et eksempel herpå er projektet ”Spor i Landskabet”, hvor blandt andre landmænd åbner for publikum og tilbyder særlige oplevelsesmuligheder i et landskab, som normalt ikke er tilgængeligt.

Ønsket om bedre mulighed for uskadelig færdsel

Friluftsrådet mener også, at befolkningen i højere grad bør have mulighed for at

oplevelse de ofte spændende naturværdier, som findes på forsvarrets øvelsesområder, hvor disse findes inden for kommunegrænsen. På tilsvarende vis bør private organisationer, der ejer større naturområder, give befolkningen mulighed for naturoplevelser ved at tillade færdsel svarende til reglerne på offentligt ejede områder og ved for eksempel at etablere primitive overnatningspladser.

Offentlige myndigheder bør i udstrakt grad tillade færdsel til fods på deres arealer. Friluftsrådet opfordrer ligeledes kommunen til ved salg eller udlejning af arealer til private at sikre offentligheden udvidet adgangs- og opholdsret for eksempel i form af klausul om fortsat offentlig adgang på det pågældende areal. På tilsvarende vis arbejder Friluftsrådet for at sikre, at landbrugets miljøvenlige støtteordninger også omfatter forbedrede muligheder for friluftsliv og uskadelig færdsel på landbrugsjord.

Hensynsfuld færdsel

Med retten til færdsel følger naturligvis også en forpligtigelse til at udvise hensynsfuld adfærd i naturen og forståelse for ejerens ønsker og behov.

Selv om Friluftsrådet arbejder for forbedret adgang til naturen, er det ikke ensbetydende med, at der skal være adgang overalt. Det respekteres, at der kan være særlige områder, hvor man af hensyn til sårbar flora eller fauna må lukke for adgang (eller forskellige former for færdsel) eventuelt i en periode af året. Her tænkes for eksempel på reservater, jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder eller videnskabelige undersøgelsesområder. Dog mener Friluftsrådet, at det altid bør overvejes, om kanaliseret færdsel, en styrket plejeplan og formidling kan mindske den menneskelige påvirkning i fornøden grad, så lukning kan undgås. Muligheden for at lukke for befolkningens adgang til et område rent administrativt bør kun forekomme, hvis ganske særlige forhold gør sig gældende.

Muligheder for friluftsliv i det åbne land

For at dyrke friluftsliv er det ikke nok, at der er adgang til et naturområde. Der skal også være mulighed for at færdes i det. Her tænkes både på enkle spor, trampestier, anlagte stier eventuelt med befæstelse og veje. Den enkle færdsel til fods bør have bedst mulige vilkår, men handicappede, ryttere og cyklister skal også have mulighed for at færdes i landskabet. Det stiller forskellige krav til udformning af stier og belægning for at tilfredsstille de forskellige behov og for at undgå konflikter mellem forskellige brugere af et stisystem. Friluftsrådet mener, at ikke alle stier skal være udstyret ens. Rådet ser derimod gerne, at der satses på flersidig benyttelse af et stiforløb, herunder med forskellige belægningstyper til de forskellige færdselsformer.

I planlægningen af kommunalt friluftsliv bør der samarbejdes og koordineres mellem de forskellige instanser, der planlægger og forvalter borgernes muligheder

for friluftsliv. Friluftssiderne bør varetages af alle myndigheder, som ejer eller forvalter naturressourcerne, og friluftslivets muligheder skal derfor indgå i overvejelserne, før der træffes beslutninger om et indgreb i naturen.

Behovet for "støttepunkter" til friluftsliv bør undersøges med henblik på etablering af punkter i naturlig sammenhæng med ruteforløbet. Primitive overnatningspladser skal anlægges, så turisten eller den lokale borger har mulighed for at bevæge sig gennem landskabet og kulturmiljøet på passende dagsture. Vejbestyrelsen må leve op til sin forpligtelse til at føre vej- og stifortegnelser (se cirkulære nummer 90 af 26. maj 1975), som kan udgives i form af kort. Temakort med kulturhistoriske seværdigheder, natur- og friluftskort kunne være andre kortformer, der kunne profilere kommunen over for borgerne og turisterne. I planlægningsarbejdet er det vigtigt at se på, hvilke barrierer i form af trafik anlæg og lignende der findes i landskabet, for at etablere menneske- og faunapassager, så der er gode muligheder for at færdes i landskabet. Ved nyanlæg bør disse forhold inddrages allerede i planlægnings- og budgetfasen.

Den fysiske planlægning og forvaltning må løfte opgaven med at imødekomme friluftslivets behov, så der ikke opstår konflikter mellem udøvere af forskellige friluftaktiviteter i naturen. Det er bekymrende, at flere eksisterende områder til støjende aktiviteter nedlægges, ofte uden at det sker på baggrund af en samlet planlægning for disse anlæg. Friluftsrådet mener dog generelt, at en eksklusiv brug af naturarealer så vidt muligt bør undgås.

Der bør udformes en politik af kommunen for udlægning af erstatningsarealer, hvis arealer, der benyttes til friluftaktiviteter, inddrages til andre formål.

Byens friluftsliv

Naturbeskyttelsesloven beskriver adgangsrettigheder til skov og det åbne land, men der er ingen lovgivning, der sikrer borgernes ret til adgang til natur og friluftsliv i byerne. Det er et problem, idet byens friarealer og grønne områder får større og større betydning for bybefolkningen. Desværre opfattes byens grønne områder ofte som potentielle byggegrunde i kommunernes fysiske planlægning, hvilket ofte er i direkte modstrid med kommunens ønsker om attraktive byrum for befolkningen – noget, de ofte bruger til at tiltrække nye borgere til kommunen.

Borgernes muligheder for friluftsliv i byens grønne rum bør sikres gennem kommuneplanen og ved lokalplaner eller fredningsbestemmelser. Der er faktisk hjemmel i naturbeskyttelsesloven til fredning af grønne områder i byzoner. Trafik-sikre vandre- og cykelruter og forbedret kollektiv trafik er også midler til at sikre borgerne adgang til de rekreative arealer.

I planarbejdet med større udlæg til boligområder bør der sikres passende arealer til friluftaktiviteter inden for planområdet. Offentligheden skal sikres adgang til

disse arealer på lige fod med beboerne. Gennem en mere bevidst parkforvaltning og naturgenopretning bør byens grønne områder udvides og forbedres. En øget naturkvalitet og variation i de grønne områder danner grundlag for oplevelser og giver tilfredse borgere.

Princippet om flersidig anvendelse af rekreative arealer bør også gælde kommunens institutioner, idrætsanlæg med mere, så anlæggene kommer flere til gode. Friluftsrådet opfordrer til en dialog om dette med de berørte foreninger og ejere.

Forvaltning og lokal inddragelse

Friluftsrådet mener, at det er vigtigt, at lokale organisationer og grupper bliver hørt, når der skal lægges forvaltningsplaner for natur- og rekreative områder. Eksisterende brugerråd i parker er gode eksempler på, hvordan man kan fremme en gensidig forståelse af beskyttelses- og benyttelseshensyn og interesser mellem forvalter og brugere af et område.

Planlægning af friluftslivets interesser, hvad enten i byer, i det åbne land eller i kystområder er et vigtigt element for et grønt råd. Friluftsrådet bidrager gerne med vores viden og erfaringer til kommunens grønne råd.

Friluftsliv skal være for alle og gratis

Naturen for alle er et fundamentalt udgangspunkt for Friluftsrådet. Adgang til naturen må ikke forbeholdes de, der har råd. Friluftsrådet har derfor et meget stærkt forbehold over for brugerbetaling i forbindelse med adgang til naturen og accepterer ikke betaling for adgang til offentligt ejede arealer. Friluftsrådet accepterer dog brugerbetaling i ganske særlige tilfælde.

Sundhed hænger på træerne...

Foto: Christian Jensen ©

Friluftsliv og turisme

På regionalt og kommunalt plan søger Friluftsrådet at fremme dialogen mellem turisterhvervet og friluftslivets repræsentanter. Det er vigtigt at fastholde det folkelige samspil på lokalt plan, når turisme skal udvikles. Det er rådets opfattelse, at hvad der er godt for miljøet og lokalbefolkningen, er også godt for turismen.

Friluftsrådets forslag til Ærø Kommune

Overalt bør der være mulighed for et aktivt friluftsliv – både for den aktive udøver af en friluftsansaktivitet og for den almindelige naturgæst, der vil nyde de friluftsmuligheder, som Ærø har at tilbyde de talrige besøgende, der kommer til øen. Det gælder både for det organiserede friluftsliv og for det uorganiserede friluftsliv. Ærø er som ø omgivet af vand. Netop dette faktum giver særlige forpligtelser, men også rigtig mange muligheder for blandt andet friluftsliv og turisme. Mange af Friluftsrådets visioner for og forslag til Ærø Kommune tager derfor udgangspunkt i disse muligheder.

HELHEDSTANKE

Friluftsrådet ønsker, at myndighederne tænker i helheder. Ærø er ganske vist fysisk adskilt fra de øvrige fynske kommuner, og helt afhængig af gode færgeforbindelser, men dette bør imidlertid ikke være en hindring for samarbejdet med andre kommuner som gennem fysiske planlægning, og en god koordinering af deres indsats, kan gavne friluftslivet på Ærø.

Planlægning af for eksempel cykelruter, stier og støttepunkter for blandt andet havkajak-roere, roere og andre sejlene bør ske i et tæt samarbejde med nabo-kommunerne, og gerne indenfor rammer der allerede nu tager højde for en eventuel kommende nationalpark. Naturturisme I/S i Det Sydfynske Øhav er et godt eksempel på, at dette samarbejde er i gang. Respekten for øhavets natur og kultur skal vægtes højt.

Det overordnede mål bør være, at det igen bliver muligt at komme rundt på Ærø ad sikre stier og veje. Afmærkede GPS-ruter, som guider de besøgende udenom de fredede områder og andre områder som i yngleperioder ønskes friholdt for besøgende, vil også være en god fremtidssikker idé, for de der færdes i øhavet. Friluftsrådet mener, at den eksisterende flyveplads i Gråsten Nor skal bevares. Hvis en flytning på længere sigt viser sig ønskelig af forskellige grunde, skal en ny flyveplads på Ærø være etableret og klar til ibrugtagning, før den eksisterende

flyveplads lukkes. Vi foreslår, at en arealreservation til dette projekt bør indgå i den kommende kommuneplan.

KOMMUNEPLANER OG REGIONAL UDVIKLINGSPLAN

Netop den fysiske planlægning i kommunen er et centralt emne for Friluftsrådets kredsrepræsentation. Forslag til regional udviklingsplan for Region Syddanmark samt kommune- og lokalplaner for Ærø Kommune gennemgås af Friluftsrådet, som gerne deltager aktivt i de forskellige høringsfaser.

Den nye kommuneplan bliver fremover den vigtigste del af den fysiske planlægning i det åbne land. Den giver kommunen gode muligheder for indflydelse på arealanvendelsen og sikring af eksisterende friluftsanlæg. Kommunen har dermed et betydeligt ansvar for de fremtidige omgivelser og vilkår, ikke mindst for benyttelse og beskyttelse af naturen.

Kommunalbestyrelserne har fået bemyndigelse til at ophæve beskyttelseslinjer og give vidtgående dispensationer på natur- og miljøområdet. Denne ret skal administreres ud fra de natur- og miljøhensyn, der skal varetages og sikres, og ikke kun ud fra økonomiske overvejelser.

Ærø Kommunes naturpolitik ser Friluftsrådet gerne realiseret som en målrettet indsats for gode levesteder for dyr og planter samt sikring af kulturhistoriske miljøer og friluftaktiviteterne i kommunen.

Kommuneplanen skal medvirke til:

- at sikre eksisterende friluftsområder
- at der udlægges nye arealer til friluftsmål
- at de arealer, der har anden anvendelse, samtidig kan benyttes til friluftsmål. Det vil sige flersidig brug
- at sikre naturkvaliteterne ved udformningen af arealerne samt tilgodese adgangen til disse, for eksempel stier på og over golfbaner
- at der udarbejdes plejeplaner for de naturområder, der kræver dette for at opretholde en god naturtilstand. Ærø Kommune har "arvet" en hel del Life-projekter som skal sikre forskellige padderter gode levesteder. Dette arbejde bør styrkes og fortsættes.

FRILUFTSSTRATEGI

Ærø Kommune bør udarbejde en friluftsstrategi. En friluftsstrategi bør blandt andet indeholde følgende emner og en prioritering af indsatsområderne:

- arealreservation til anlæg til bestemte aktiviteter, herunder også de støjende aktiviteter

- konkrete forslag til placering af faciliteter til friluft aktiviteter, herunder banelæg
- retningslinjer for planlægningen af stier og ruteforbindelser set i en større sammenhæng, herunder planlægning af stier for handicappede medborgere med støttepunkter og toiletfaciliteter
- sikring af et tilstrækkeligt antal primitive overnatningspladser langs kysten til glæde og gavn for roere og andre
- naturformidling på bredest muligt grundlag, for eksempel ansættelse af naturvejledere
- koordinering af planlægning med de andre kommuner
- gennem lokalplanlægningen at påvirke de private bygherrer til at bevare og beskytte eksisterende grønne områder inden for lokalplanen

Shelters er til glæde og gavn for mange.

ADGANG TIL OG I DET ÅBNE LAND

Adgang til det åbne land er et vigtigt element for at kunne dyrke friluftsliv. Desværre oplever Friluftsrådet og andre organisationer, at der stadig bliver opsat ulovlige skilte med teksten "Privat – adgang forbudt". Dette afholder mange fra at benytte adgangsretten til den pågældende vej. Disse ulovlige skilte skal fjernes, og Friluftsrådet opfordrer derfor kommunen til aktivt at arbejde herfor. Ligeledes bør kommunen i samspil med de private lodsejere i højere grad medvirke til at opretholde gennemgående stier og veje.

Friluftsrådet skal desuden opfordre til, at kommuneveje forbliver sådanne og ikke ændres til private fællesveje, der automatisk vil føre til lukning af vejen for offentligheden. Særligt "naturryttere" har bemærket, at et stort antal markveje og stier er nedlagt. Disse ofte ældgamle kulturspor skal i højere grad beskyttes, og hvor de er forsvundet, bør de genetableres. Dette kan ske i den gadejord, hvor de oprindeligt har ligget i århundreder.

Projektet "Spor i Landskabet" er vigtigt til at åbne landskabet. Kommunen bør indgå i dette vigtige samarbejde mellem Landbrugsrådet, Dansk Skovforening, Skov- og Naturstyrelsen, Kommunernes Landsforening, Landdistrikternes Fæl-

lesråd, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, de lokale landboforeninger og ikke mindst landmanden, der ofte får idéen til "et spor i sit landskab". "Ærø rundt på kryds og tværs" kunne passende blive det endelige projekt, der bringer øen i front, når det gælder adgang til og gennem det åbne land.

Ærø Kommune bør arbejde for:

- at stinettet gennemgås, så mulighederne for benyttelse til flersidig brug (cykling, vandring og ridning) sikres
- en handicapvenlig sti-planlægning
- større borgerindflydelse i planlægningen af kommunens stinet
- at små markveje ikke sløjfes, og hvis det sker, at der etableres erstatningsstier
- at hævdvundne rettigheder til markveje og stier bevares
- at planlægningen i forbindelse med nye stier til og gennem skovrejsningsområder giver mulighed for at oprette primitive lejrpladser og støttepunkter
- at der i forbindelse med nye skovrejsningsområder og nye vejanlæg etableres fauna- og menneskepassager
- at eksisterende fauna- og menneskepassager ikke uden videre fjernes eller nedlægges ved nyanlæg
- at lave en god samlet formidling om støttepunkter i det åbne land
- at etablere ridestier, som forbinder områder, hvor ridning er tilladt
- at etablere ridestier langs eksisterende stinet, hvor der eventuelt etableres stisløjfer kun for ryttere
- at adgangen til og langs kysterne bliver bevaret og holdes åben for fri færdsel; herunder også at sikre fri adgang til både- og badebroer
- at det handicapvenlige badeanlæg ved Marstal kopieres andre steder
- at vinterbadere sikres mulighed for omklædningsfaciliteter
- at kommunalt ejede arealer som hovedregel bør være åbne for befolkningens friluftsliv efter samme regler som for statsskovene
- at udarbejde og ajourføre stifortegnelser og offentliggøre dem i for eksempel kommunens vejviser eller i publikationer (se cirkulære nummer 90 af 26. maj 1975)
- at udarbejde friluftskort i GIS med registrering af arealer udpeget til friluftsmål og gøre dem tilgængelige i digital og fysisk form

Informativt oversigtskort over omkringliggende område og dets sti-forbindelser og sti-/vejvisning.

Forsvundne kulturhistoriske stier

Desværre er mange kulturhistoriske stiforløb forsvundet i takt med samfundsudviklingen; for eksempel gamle kirke-, post-, skole- og møllestier. Disse stier bør genskabes som en del af øens kulturmiljø. Det faktum, at hovedparten har ligget i gadejord, burde gøre det forholdsvis let at genskabe dem i landskabet. Kortmateriale og matrikelkort viser meget tydeligt, hvor de har ligget.

Mange markveje er ligeledes forsvundet i takt med strukturændringer i landbruget. Et forskningsprojekt fra Vejle Amt udført af daværende Forskningscenter for Skov og Landskab (nu: Skov & Landskab, Københavns Universitet) viser, at over halvdelen af markvejene i amtet er forsvundet siden 1950. Samme tendens gælder sandsynligvis også på landsplan og muligvis også på Ærø.

Grønne korridorer

Friluftsrådet finder det glædeligt, at det også af biologiske hensyn er blevet almindeligt at anlægge et helhedssyn på planlægningen i det åbne land. Det har blandt andet givet flere grønne korridorer. På denne måde sammenbinder man naturområder af hensyn til spredningsmuligheder for dyr og planter, så den biologiske mangfoldighed styrkes og forbedres. Disse gode intentioner i planarbejdet skal bevares og styrkes.

Sti- og ruteforløb på Ærø

Der bør i planlægningen lægges stor vægt på, at Ærø Kommunes stinet bliver sammenhængende, så der dannes et så fintmasket net som muligt. Sådanne sti- og ruteforløb har stor turistmæssig betydning og har derfor stor markedsføringsværdi, hvor de findes.

Støttepunkter for friluftslivet i det åbne land

Støttepunkter bør indarbejdes ved planlægning af friluftslivets muligheder i det åbne land. For eksempel kan primitive overnatningspladser, fugletårne, grill-/bålpladser, handicaptolletter, naturformidling, informationstavler, p-pladser, naturlegepladser, powerbaner og kulturminder inddrages som støttepunkter.

Placeringen af støttepunkter skal give mulighed for en spændende og varieret oplevelse i naturen i forbindelse med korte ture, dagsture og flerdagsture med overnatning i det fri. Friluftsliv bør tænkes ind i projekter, særligt når der anvendes offentlige midler til naturforbedrende foranstaltninger, og især når det gælder nye udpegninger af våd- og naturgenopretningsområder. Særligt bør hensynet til vores handicappede medborgeres muligheder for at komme ud i naturen indgå som et væsentligt element i både planlægning og den helt konkrete udformning af projektet.

Fugletårne og kørestole er ikke uforenelige størrelser.

KORTMATERIALE

I en planlægningsfase, for eksempel i forbindelse med en friluftsstrategi, vil en registrering af arealer, der er af interesse for friluftslivet være et værdifuldt værktøj ikke blot for kommunens medarbejdere, men også for organisationer og foreninger. Ved brug af Geografisk Information System (GIS) skabes en præcis og anvendelig elektronisk registrering.

Desuden kan der henvises til folderen "Naturture på Fyn", der udgives af Skov- og Naturstyrelsen.

NATUREN I BYEN – BYNÆRE REKREATIVE AREALER

Vi har alle behov for at kunne motionere, trække frisk luft, lufte hunden eller sidde en stille stund og dvæle ved oplevelsen af dufte, farver og former. Byens grønne områder har en positiv indflydelse på folks sundhed og trivsel. Borgerne skal sikres adgang til grønne områder i byerne og bynære rekreative områder så tæt på beboelsesområderne som muligt og helst i gåafstand.

"Børn har ret til krat" – derfor bør der i nærheden af boligområder også være legeområder med skov / krat, hvor børn frit kan lege, eller "børneskove", hvor beplantningen bør være domineret af spiselige frugter og bær.

Ærø Kommune bør arbejde for:

- at fastholde, forbedre og udvide de grønne områder i byerne og bynære rekreative områder
- en politik for, hvordan man kan finansiere opkøb af nye arealer til friluftsmål
- at planlægge og etablere legeområder nær boligområder med skov/krat, hvor børn frit kan lege
- at planlægge og oprette hundeluftningsområder, gerne i forbindelse med skovrejsning

NATURFORMIDLING

Gode oplevelser i naturen er vigtige for børn, unge og voksne. Formidling om naturen medvirker også til en bedre forståelse for de økologiske sammenhænge i naturen. Det i sig selv kan være et væsentligt element til gode naturoplevelser. Forståelse fremmer lysten til selv at gøre noget for at beskytte den værdifulde natur, som vi har på Ærø. Der skal derfor fremover være en aktiv naturformidling i kommunen, som sikrer en høj standard. I denne opgave kunne naturcentre og naturskoler indgå. Søbygaard er allerede nu et stort aktiv.

Som forbillede kan vi desuden pege på Trente Mølle, Lærkedal og Tarup-Davinde-området på Fyn samt Dovnsgården og Skovsgård på Langeland. Disse steder er gode eksempler på formidling for alle målgrupper – både i form af naturvejledning, undervisning i naturcentrene, informationsmateriale / kampagner,

naturture og mange andre aktiviteter, der alle på deres måde fortæller om at opleve noget i naturen.

Ærø Kommune bør medvirke til at skoler og institutioners muligheder for at komme ud i naturen forbedres, og hvor der er behov for naturcentre eller andre formidlings- og støttepunkter at hjælpe med planlægning og oprettelse af naturcentre og naturskoler.

SKOVE OG SKOVREJSNING

Ærø er lidt skovfattigt, hvilket der kunne rettes op på gennem en målrettet indsats. Ærøs begrænsede areal sætter naturligvis en klar grænse for, hvor meget der kan udlægges til skov. Men skoven er det sted i naturen, der benyttes mest af Danmarks befolkning i fritiden, så skovrejsning bør indgå i kommuneplanen.

Skoven giver mulighed for mange friluftaktiviteter. Det er til gavn for det organiserede såvel som det uorganiserede friluftsliv. Særligt har de bynære skove en stor rekreativ værdi, som talrige undersøgelser viser.

Vælger kommunen at sælge skov eller andre fritidsområder, bør det klart fremgå af salgsbetingelserne, at friluftslivets adgangsforhold ikke må forringes (som minimum skal de regler, der gælder i statsskovene, være gældende).

Ærø Kommune bør arbejde for:

- at bevare offentligt ejede skove og naturområder
- at lave en friluftsplanelægning for kommunens skove og naturområder
- at forøge arealerne med naturskov og aktivt arbejde for skovrejsning gerne i samarbejde med statsskovvæsnet
- at rejse nye skove i drikkevandsområder gerne i samarbejde med de lokale vandværker
- at friluftslivets adgangsforhold ikke forringes ved eventuelt salg til private
- specielt med hensyn til skovrejsning:
- at rejse bynære skove i nær tilknytning til nye boligområder
- at der afsættes midler til skovrejsning i det kommunale budget
- at der, når der fældes skov til vej anlæg og lignende, samtidig anlægges ny skov på et areal af mindst dobbelt størrelse
- at der oprettes hundeskove eller hundeluftningsområder

STØJENDE REKREATIVE AKTIVITETER

Friluftsliv omfatter også aktiviteter, der kan virke støjende eller dominerende for andre i området, for eksempel kørsel med terrængående køretøjer, skydning, motorsport, flyvning, dragekørsel, mountainbikekørsel og vandski m.m.

En række af disse aktiviteter tiltrækker aktive unge mennesker. Det er derfor vigtigt, at de organiserede, støjende rekreative aktiviteter får større albuerum. For nogle aktiviteter er der lovkrav til udøverne, der skal opfyldes. Der skal således være banefaciliteter, der kan imødekomme disse krav til både træning og sportsudøvelse. Motorsporten og flugtskydningen på Fyn og på øerne har for tiden meget vanskelige betingelser.

Ærø Kommune bør arbejde for:

- i fællesskab med regionen og relevante organisationer og foreninger at reservere arealer til støjende rekreative friluftaktiviteter
- hvis et baneanlæg skal nedlægges, at der fortsat kan være normal aktivitet på denne bane, indtil et nyt erstatningsanlæg er etableret og klar til at tages i brug
- at erhverve det nødvendige areal eller hjælpe organisationen / foreningen hermed – også ved opstart af en ny aktivitet eller en ny bane, når der er behov for dette
- i tilfælde af tilladelser til kommercielle anlæg at stille krav om tidsmæssig adgang for foreningsbaserede aktiviteter
- at sikre fortsat brugbare miljøgodkendelser for skydebaner, som kommunen er ansvarlig for
- at sikre fortsat fornuftige og brugbare miljøgodkendelser for motorbaner, flyvepladser og andre baneanlæg, som kommunen er delansvarlig for

Der bør ved planlægning og ny placering af anlæg og baner tages hensyn til brugernes alder. Børn og unge mennesker bør have relativt kort afstand til deres friluftaktiviteter.

Det er Friluftsrådets opfattelse, at lokalt benyttede støjende rekreative anlæg med en lav benyttelsesgrad har større forståelse i lokalsamfundet end for eksempel store regionale anlæg med en høj benyttelsesgrad. Ved den kommunale planlægning, bør myndighederne sørge for, at støjfølsom arealanvendelse (for eksempel byvækst) respekterer planlagte, bestående og lovlige anlæg, og at deres støjkonsekvenszoner ikke bliver undergravet af anden planlægning.

For nogle aktiviteter er få anlæg med flere aktiviteter en god løsning. Typisk er det aktiviteter, hvor der er relativt få brugere. For andre banetyper, som for eksempel riffel- og pistolskydebaner, er lokale baner at foretrække sammen med få store centralt placerede skydebaner som for eksempel Skallebølle i Vissenbjerg, Rødskebølle ved Svendborg og Lejbølle på Nordlangeland. For flugtskydning vil lokale baneanlæg sammen med få store regionale anlæg være en løsning.

STRANDBENYTTELSE

Ærø har en lang kystlinie. Det giver mange muligheder for et rigt og varieret friluftsliv. Strandene og det kystnære landskab med strandengene og de stejle skrænter har et rigt og varieret plante- og dyreliv. På disse lokaliteter kan det i yngleperioden blive aktuelt at kanalisere intensive friluftaktiviteter uden om, eller helt at forbyde færdsel i en periode.

Ærø Kommune bør arbejde for:

- at oplyse om vores rene badestrande og marinaer for eksempel ved hjælp af det anerkendte Blå Flag
- at sikre adgangen til, fra og langs kysterne, så den frie færdselsret bevares
- at sikre at nuværende og fremtidige kystsikringer ikke forhindrer den frie færdsel langs strandene, herunder også at sikre den frie adgang til både- og badebroer langs kysten
- at oprette primitive kystnære overnatningspladser
- at planlægge og etablere de fornødne p-pladser, rastepladser, toiletter og så videre ved de større badestrande
- at adgang forbudt-skilte fjernes, hvor de er opsat ulovligt

TURISME

Natur-, kultur- og miljøværdier skal sikres, bevares og gøres tilgængelige på naturens betingelser. Udviklingen i turisterhvervet skal være til gavn for lokalbefolkningen og turisterne, ved at der laves fælles faciliteter, hvor sejlkлубber, vandski-klubber, lystfiskere, søspejdere, sejlskoler og dykkerskoler går sammen med turistforeninger og kommunen.

Der kan ske en stigning eller udvikling i turismen på Ærø, når og hvis der sker en løbende kvalitetsforbedring af turistfaciliteterne. Friluftsrådet ser gerne, at Ærøs turisme udvikler sine turistprodukter ud fra den brede udviklingsmodel og miljømærkning af udlejningsferiehuse.

En udvikling kan ske ved modernisering af ferieboligerne og et kvalitetsløft af ferieområderne blandt andet styret af kommunale lokalplaner. Dog skal det ske under hensyntagen til det historiske kulturmiljø i området. Ligeledes bør det tilstræbes at tilpasse husene efter den pågældende egns byggeskik.

Blå turisme

'Blå turisme' er en ferieform, der er baseret på oplevelser i forbindelse med vand. Havnebyerne kan lave en ønsket udvikling til gavn for lokalbefolkningen og turisterne ved at lave fælles faciliteter. Bl.a. kan aktiviteter omkring gamle træskibe i Havnene på Ærø være gode turistoplevelser, og samtidig er træskibene til gavn for brugerne både i undervisningen og i friluftslivet.

Som et eksempel på et godt projekt vil vi pege på et af skibsprojekterne i Svendborg. Projektet er bemærkelsesværdigt fordi det er blinde medborgere, der istandsætter det gamle træskib under kyndig vejledning af skibsbyggere og andre, og de blinde borgere sejler også skibet på sommerens togter.

Kulturmiljøet omkring de gamle sejlskibe bør følges op i alle de havne i det sydfynske øhav, der endnu har perler fra den danske maritime historie at vise frem. Den omsiggribende planlægning af boligområder på havneområder har allerede ødelagt mange smukke og unikke maritime perler.

Endvidere bør kommunen medvirke til, at der etableres passende affaldshåndterings- og tømningssfaciliteter ved havnene, som også kan benyttes af autocamper. Det er muligt for havne at få tildelt det Blå Flag, hvis de gør en ekstra indsats for miljøet. Det Blå Flag er et synligt bevis på, at havnen er en sikker, ren og miljøvenlig havn.

Skyer henover det Sydfynske Øhav. Foto: Christian Jensen ©

Grøn turisme

'Grøn turisme' er en ferieform, hvor naturoplevelser er i fokus. Ferieformen kan udvikles ved et samarbejde mellem de mange aktører på dette område. Her tænkes specielt på naturvejledere, der er ansat i kommunen eller ved statsskovdistriktet. Der kan også laves et samarbejde mellem lokale vandreforeninger, rideklubber, landbrug og campingpladser. En god samordning mellem de forskellige tilbud vil foruden at være til gavn for de fastboende, også blive et stort aktiv for besøgende på Ærø.

Kommunen bør medvirke til:

- at udbygge kommunens stinet, så dette kan benyttes fra turistanlæggene

- at sikre tilstrækkelige faciliteter til cykelturisterne
- at anlægge faciliteter til 'blå turisme' ved at samarbejde med lokale foreninger. Hermed kan faciliteterne udnyttes ud over turistsæsonen
- at der i havnene oprettes faciliteter til brug for tømning af lystsejleres spildevandstanke
- at planlægge og etablere de fornødne p-pladser, rastepladser, toiletter og så videre samt udbygge informationstavlerne ved rastepladserne
- at planlægge så handicappede også får muligheder for friluftaktiviteter i ferien
- at gøre opmærksom på statsskovdistriktets skov- og naturområder
- at gøre opmærksom på, at de guidede naturture også er et tilbud til turisterne
- at formidle oplysninger om primitive lejrpladser og steder med fri teltning

TIPSMIDLER

En del af tiltagene beskrevet i dette friluftsoplæg for Ærø Kommune kan der søges tipsmiddeltilskud til. Friluftsrådet uddeler hvert år cirka 50 millioner kroner til en lang række forskellige projekter, som alle er relateret til friluftsliv.

Det er væsentligt, at Friluftslivets tips- og lottomidler kommer mange til gavn, og at de er med til at skabe et lokalt engagement.

Ærø Kommune er altid velkommen til at kontakte Friluftsrådet. Vi foreslår desuden, at kommunen inddrager den eller de organisationer, der bliver direkte berørt af planlægningen – og gerne så tidligt som muligt i processen.

Publikationer

Publikationer udgivet af Friluftsrådet

- "Friluftsliv for alle – Friluftspolitisk handlingsprogram". Friluftsrådet, 1998.
- "Friluftsliv – Inspiration til politik, plan og praksis". Friluftsrådet, 2006.
- "*En god dag i naturen*". Friluftsrådet, 2005.
- "Friluftsliv på dagsordenen i Nationalparkerne – 29 råd til lokale friluftsansatjoner". Friluftsrådet, 2007.
- "Grønne Spirer Baggrundshæfte". Friluftsrådet, 2007.
- "Friluftsliv gi'r sundhed – 26 gode grunde til at komme ud og røre sig". Friluftsrådet, 2003.
- "Idékatalog for indsatsområdet kystfriluftsliv". Friluftsrådet, 2004.
- "Lav en teltplads – En guide til teltpladsholdere". Friluftsrådet, 2007.
- Nogle af materialerne kan bestilles fra hjemmesiden www.friluftsradet.dk, mens andre alene findes i elektronisk format og kan downloades.

Andre relevante publikationer

- "Rekreative arealer for alle – Eksempelsamling med vejledning om indretning for handicappede". DS-håndbog 105.2. Dansk Standard, www.ds.dk
- "Friluftsliv i det åbne land 1994/95". Udgivet af Skov & Landskab, www.sl.ku.dk → publikationer
- "Friluftsliv i skovene 1976/77 – 1993/94". Udgivet af Skov & Landskab, www.sl.ku.dk → publikationer
- "Større trafikantlæg som barrierer for rekreativ brug af landskabet". Udgivet af Skov & Landskab, www.sl.ku.dk → publikationer
- "*Naturture på Fyn*". Udgivet af Skov- og Naturstyrelsen, www.sns.dk
- "*Naturbilletten.dk*". Elektronisk nyhedsbrev fra Skov- og Naturstyrelsen med nyheder om friluftsliv og oplevelser i naturen.
- "*Ådalsforvaltning i de nye storkommuner – Inspiration til fysisk planlægning og borgerinddragelse*". Udgivet af Århus-Hadsten Landboforening og Vesthimmerlands Landboforening. Rekvireres på tlf. 89 64 64 64.

Kildemateriale

"Friluftslivets effekter på naturen i Danmark". Skrevet af Esben Tveterås Tind og Peder Agger. Udgivet af Friluftsrådet i 2003.

"Fem havne – Den industrialiserede havns opkomst og udvikling på Sydfyn og Øerne". Skrevet af Ole Mortensøn. Udgivet af Langelands Museum.

"Større trafikantlæg som barrierer for rekreativ brug af landskabet". Udarbejdet af Skov & Landskab i 1998. Publikationen beskriver en GIS-metode til vurdering af, hvor der er behov for menneskepassager.

"Friluftslivets betydning for sundhed og velvære ved benyttelse af bynære skove".

Amtsrådsforeningen tog initiativ til at få udarbejdet en perspektivrapport om grønne råd, som udkom i august 1999. Rapporten blev udarbejdet af en arbejdsgruppe med repræsentanter fra Amtsrådsforeningen, Danmarks Naturfredningsforening, en række jordbrugsorganisationer, Københavns Kommune, Skov- og Naturstyrelsen og Friluftsrådet. Rapporten består af en række anbefalinger til perspektivering af arbejdet i de grønne råd og en baggrundsundersøgelse over status for arbejde, sammensætning og funktion af amternes grønne råd.

Tekst: Friluftsrådet samt kredsbestyrelsen for Friluftsrådet Sydfyn. Støttet af Tips- og lottomidler til friluftslivet.

Copyright til billeder: Christian Jensen.

Trykt: 100 eks. – november 2008

Findes i elektronisk form på www.friluftsradet.dk

**Friluftsrådets
kreds Sydfyn**

Kredsformand

Christian Jensen
Fuglebakken 43
5610 Assens
Tlf. 64 71 11 15
Fax. 64 71 13 96
Mobil 20 19 23 16
sydfyn@friluftsraadet.dk

Per Brunsgaard
Bystævnet 19
5792 Årslev
Tlf. 65 99 17 63
Mobil 51 32 98 04/ 20 11 37 63

Per Frank
Møllegden 7
Jordløse
5683 Haarby
Tlf. 47 72 02 01

Knud Hansen
Stenshøj 7
5700 Faaborg
Tlf. 62 60 15 60

Michael Martin Jensen
Helletoftevej 25
5953 Tranekær
Tlf. 62 61 97 36

Ninna Larsen
Bladvænget 20
5700 Svendborg
Tlf. 62 21 40 12
Fax. 62 26 30 25
Mobil 40 82 23 72

Vagn Hansen
Krepesen 87
5700 Svendborg
Tlf. 75 94 18 38

Niels Bomholt Jensen
Langemarken 3
Ulbølle
5762 Vester Skerninge

Annette Brask
Boltingevej 15
5750 Ringe

Friluftsrådets sekretariat

Scandiagade 13
2450 København SV
Tlf. 33 79 00 79
fr@friluftsraadet.dk
www.friluftsraadet.dk

Friluftsrådet
THE DANISH OUTDOOR COUNCIL

